

Morozova M. Content of Professional Training of Students of the Humanities in Process of Formation of Their Economic Competence

Viewing economic competence as a complex integral functional quality of a would-be specialist which lies in students' developed economic thinking and outlook and which main characteristics are connected with the fundamental scientific and applied knowledge in the field of economics, acquaintance with the legal norms which regulate the economic activity, the peculiarities of business communication, operation of basic economic notions, the formed habits and skills necessary for solving economic problems related to the future professional activity, the readiness to carry out economic activity in the future profession, a high level of the development of personal qualities in conditions of modern market competitiveness, the author works out the ways of the enrichment of the content of disciplines of professional training of the students of the humanitarian profile with the topics that reflect current economic tendencies in the modern society.

The author insists that the suggested approach can be helpful in the process of the formation of an integral system of knowledge in the field of economy at such students, in their better understanding of the goals, tasks and main ideas and categories of the economic theory, in accumulating the necessary experience of work with the information dealing with economic issues and in developing the students' basic economic skills and habits.

Key words: economic competence, students of the Humanities, disciplines of professional training, content of professional education, pedagogical condition.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 004.01/.08.378.147.88+37.00(4)

Р. О. Павлюк, Т. Л. Лях, Н. А. Клішевич

**ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ СТАНДАРТУ ІКТ-
КОМПЕТЕТНОСТІ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ НА ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ОСНОВІ
В УКРАЇНІ**

Нині наскрізною проблемою новітнього освітнього середовища України є перехід до нової системи із осмисленням трансформаційних процесів, які відбуваються в політичній, економічній, освітній, науковій та науково-технічній галузях. Така проблема в системі вищої освіти України постає, перш за все, через низку реформ та глобалізаційних процесів, які, безперечно, впливають на свідомість та мислення

особистості. Реформи – це обов’язковий елемент переходу на новий етап розвитку як суспільства в цілому, так і конкретної особистості зокрема.

Реформи у системі вищої освіти (Закон «Про вищу освіту» 2014 року) та у науково-технічному секторі (Закон «Про наукову і науково-технічну діяльність» 2015 року) дають широкі можливості для підготовки висококваліфікованих фахівців та чітко регламентують освітню та наукову політику сучасних вишів і наукових установ. Зміни, задекларовані у зазначених законах, передбачають підготовку фахівців у системі вищої освіти та освіти упродовж життя, перш за все, з використанням дослідницьких технік, тобто у навчанні, заснованому на дослідженні або навчанні на дослідницькій основі (research-based education/learning) та із активним застосуванням ІКТ-технологій та інструментів у освітній та професійній діяльності. Зокрема ці реформи особливо стосуються професійної підготовки сучасних фахівців соціальної сфери, оскільки їх діяльність напряму пов’язана із роботою в суспільстві, оновленому суспільстві із різними категоріями клієнтів, постійним моніторингом суспільних трансформацій, дослідженням основних потреб, аналізом суспільних викликів, змін та особливостей життєдіяльності особистості у суспільстві тощо.

Окрім внутрішніх державних реформ освіти, на професійну підготовку фахівців, зокрема соціальної сфери, впливають світові тенденції оновлення освітнього середовища. Так, на Всесвітньому економічному форумі (Швейцарія, Давос, 2016р) експерти презентували ключові навички, якими повинен володіти успішний фахівець у 2020 році: комплексне розв’язання проблем, критичне мислення, креативність, управління людьми, координація дій з іншими, емоційний інтелект, складання суджень і ухвалення рішень, сервіс-орієнтування, взаємодія, ведення перемовин, когнітивна гнучкість [1]. Ці навички нового фахівця сучасного суспільства органічно складаються в структуру нової освітньої стратегії діяльності вищих навчальних закладів України, пов’язану із активним застосуванням ІК-технологій. Проте не всі виші України готові розпочати діяльність із оновлення освітньої стратегії та розвитком ІК-компетенцій сучасного фахівця. Це передовсім пов’язано із багатьма чинниками: матеріально-технічним забезпеченням вишу, вмотивованістю адміністрації та професорсько-викладацького складу, розумінням необхідності реформування системи освіти в цілому, урахування нових суспільних викликів, урахуванням швидких темпів глобалізації усіх суспільних процесів.

Способи використання ІКТ залежать від предмета, що викладається, завдань навчання та особливостей учнів. Та все ж важливо сформулювати базові принципи використання ІКТ у навчанні, і саме це завдання виконує проект ЮНЕСКО «Структура ІКТ-компетентності вчителів». Цей проект привертає увагу до численних способів, за допомогою яких ІКТ можуть трансформувати освіту. Інформаційні та комунікаційні технології надають змогу впроваджувати середовища

освіти, що швидко розвиваються, стирають межі між формальною та неформальною освітою та спонукають вчителів до розвитку нових способів передавання знань і навчання учнів. Зрештою, ці технології вимагають від освітян переосмислення комплексу вмінь і компетенцій, які знадобляться учням, аби стати активними громадянами та працівниками, повноцінними членами суспільства знань [2].

Проект ЮНЕСКО «Структура ІКТ-компетентності вчителів» може бути засадничим і для фахівців інших галузей, може слугувати опорою для розроблення ІКТ-стандарту підготовки спеціалістів різних царин, зокрема і соціальної сфери.

Проект «Структура ІКТ-компетентності вчителів» є частиною низки ініціатив ООН і її спеціалізованих агенцій (зокрема, ЮНЕСКО) зі сприяння реформуванню освіти та сталому економічному розвитку. Цілями ініціатив Millennium Development Goals (MDG), Education for All (EFA), UN Literacy Decade (UNLD), та Decade of Education for Sustainable Development (DESD) є зниження рівня бідності, зміцнення здоров'я та покращення якості життя, і освіта в цих ініціативах розглядається як важливий інструмент досягнення таких цілей.

Перед розробленням структури ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери розглянемо основні принципи та напрямки підготовки вищезазначеного фахівця до майбутнього професійної діяльності

В Україні професійна підготовка фахівців соціальної сфери (соціальних працівників, соціальних педагогів) здійснюється в системі неперервної професійної освіти. Така система включає в себе такі структурні компоненти: допрофесійну підготовку (що передбачає актуалізацію самопізнання і професійного самовизначення, допрофесійну підготовку і професійний відбір); різнорівневу професійну підготовку у ВНЗ (що здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, магістр); післядипломне навчання (яке передбачає підвищення кваліфікації, перекваліфікацію, оволодіння новими спеціалізаціями, професійний розвиток і самоосвіту) [3].

Системотворними елементами неперервної професійної освіти соціальних працівників є: вимоги й потреби суспільства та клієнтів, цінності, мета, зміст і технології соціальної і соціально-педагогічної діяльності, необхідність формування у фахівців готовності до виконання професійних обов'язків, професійної компетентності й професійно зумовлених особистісних якостей. Мета професійної підготовки соціальних працівників в умовах неперервної освіти полягає у формуванні професійно компетентного, конкурентоздатного й мобільного фахівця шляхом створення сприятливих умов для усвідомленого професійного самовизначення, професійно-особистісного формування в системі різнорівневої професійної підготовки і професійного зростання на всіх етапах трудової діяльності.

Діяльність фахівців соціальної сфери спрямована на вирішення соціальних проблем людини і суспільства таких, як: соціальні і психологічні конфлікти, кризові, стресові ситуації; емоційні та психологічні проблеми; нужда і бідність; алкоголізм і наркоманія; насильство та дискримінація; етнічні й національні проблеми; злочини і правопорушення; безробіття та професійна адаптація; інвалідність й самотність; житлові проблеми. Соціальна робота не обмежується наданням допомоги людям, котрі цього потребують, а є одним із інструментів соціального контролю.

Основна мета професійної діяльності фахівця соціальної сфери: піклування про добробут, розкриття можливостей і здібностей особистості, сім'ї, суспільства до нормального соціального функціонування.

Функції фахівця соціальної сфери – це предметно-інструментальна основа його професійної діяльності. Професійні функції фахівця соціальної сфери дозволяють уявити структуру функціональних обов'язків як певну суму знань, умінь і навичок, які забезпечують професійну компетентність спеціалістів у практичній роботі.

Модель практичної соціальної роботи включає в себе три базових елементи: клієнт, фахівець та соціальна складова процесу змін, до якої, у свою чергу, належать соціальна складова поля клієнта, самого фахівця соціальної сфери, а також активність або енергія суб'єктів взаємодії, взаємний вплив учасників професійної взаємодії в соціальній роботі [4]. Науковці виокремлюють комплекс професійних функцій, які реалізуються фахівцями соціальних служб у процесі надання допомоги різним категоріям клієнтів.

Зупинимось детальніше на специфіці професійної підготовки фахівці соціальної сфери рівнів «бакалавр» та «магістр».

Головною ознакою професійної готовності бакалаврів є здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі власної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. У процесі навчання та практичної підготовки студенти набувають концептуальних знань (включаючи певні знання з області сучасних досягнень) та умінь щодо розв'язання складних непередбачуваних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів. Перед майбутнім соціальним працівником цього рівня підготовки стоять задачі з управління комплексними діями або проектами, на ньому лежить відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах. Щодо комунікативної складової кваліфікації, він має вміти донести до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, пропозиції з вирішення проблеми, спираючись на власні знання та досвід в галузі професійної діяльності.

Професійні види робіт, які вимагають кваліфікації бакалавра, згідно класифікатору професій, належать до розділу «фахівців».

Наразі в Україні на базі багатьох навчальних закладів здійснюється підготовка соціальних працівників освітнього рівня «магістр». Фахівець, який має диплом бакалавра, якщо він виявив у себе схильність до науково-дослідної і викладацької роботи, може продовжити навчання у магістратурі. Це дозволяє досягти певної завершеності підготовки на кожному з рівнів, допомагає фахівцям соціальної сфери оволодіти новим (вищим) освітньо-кваліфікаційним рівнем, сприяє підвищенню професіоналізму, розширенню спектру нових можливостей.

Із описаних характеристик діяльності фахівця соціальної сфери слідує, що ефективність підготовки висококваліфікованого спеціаліста залежить значною мірою від готовності до проведення різного роду моніторингу, тобто проведення соціальних та наукових міні- та глобальних досліджень. Отже, можемо зробити висновок, що ефективною у цьому аспекті буде підготовка фахівця в освітньому середовищі сучасного університету на дослідницькій основі та із сформованою на високому рівні ІКТ-компетентністю.

Переш ніж перейти до формулювання основних складників ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери, зацентруємо увагу на особливостях організації навчання на дослідницькій основі, оскільки вони плывають на змістове наповнення складників ІКТ-компетентності.

Система навчання на дослідницькій основі набула широкої розробленості у зарубіжних вищих навчальних закладах, проте, на жаль, в Україні цьому питанню приділено досить мало уваги. Навчання на дослідницькій основі розглядається як фрагментарна форма організації навчання, хоча давно доведено, що це вид активного навчання [7; 8], яке реалізується через конкретні форми, має свої ознаки та характеристики. Крім того, навчання на дослідницькій основі – це об'єднувальне поняття, яке охоплює ряд педагогічних підходів у процесі професійної підготовки студентів, спрямованої на розвиток дослідницьких умінь (постановка та вирішення завдань) [9].

Хоча у зарубіжних дослідженнях навчання на дослідницькій основі має свої методологічні основи, практики впровадження та позитивні експериментальні результати, в Україні воно розглядається як складова науково-дослідної роботи студентів університетів. Деякі аспекти навчання на дослідницькій основі як складової науково-дослідної роботи можна спостерігати у дослідженні моделей підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури [11; 12]; проектування систем відкритої освіти [13], систем науково-дослідницької діяльності студентів (бакалаврат/магістратура) [14]; розвитку студентської наукової діяльності як компоненту професійної підготовки [15]. Отже, можемо впевнено говорити, що система навчання на дослідницькій основі в

Україні не здобула свого розроблення, запровадження та перевірки ефективності застосування ні на теоретичному рівні, ані на практичному.

На основі результатів досліджень учених ми розуміємо навчання на дослідницькій основі як вид навчання, який має свою мету, зміст, методи, форми організації та засоби, і може реалізовуватись за допомогою певного набору технологій навчання. Підтвердження такої думки знаходимо у роботах відомих зарубіжних учених, дослідження яких стосувались методологічного базису навчання на дослідницькій основі. Так, підтвердженням того, що навчання на дослідницькій основі не може бути формою організації навчання знаходимо у працях Prince, M. & Felder, R. [16]; Mills, J. E. & Treagust, D. F. [17], які стверджують що навчання на дослідницькій основі може бути реалізоване за допомогою певних організаційних форм: проблемно орієнтоване навчання, проектно орієнтоване навчання, навчання на основі кейс-методів/технологій. Тобто ці форми організації навчання сприяють реалізації навчання на дослідницькій основі як виду навчання. Ifenthaler, D. & Gosper, M. [187] на основі теоретичного та емпіричного дослідження стверджують, що «навчання на дослідницькій основі ґрунтується на мультидисциплінарному підході для застосування різноманітних цілей та стратегій навчання з метою взємопов'язаного і логічного проведення дослідження та навчання/інструктування». Levy, P. & Petrusis, R. [19] у багатьох своїх працях неодноразово стверджують, що навчання на дослідницькій основі охоплює досить широкий спектр педагогічних цілей. Це означає, що поняття навчання на дослідницькій основі є дуже широким і на наше глибоке переконання (та за результатами досліджень провідних зарубіжних вчених у цій галузі) – це вид навчання.

Отже, відповідно до результатів досліджень зарубіжних учених, ми можемо зробити висновок, що навчання на дослідницькій основі – це комплекс педагогічних цілей, які об'єднанні основним завданням у розвитку дослідницької компетентності студентів (розвиток умінь постановки дослідницького завдання та пошук шляхів його вирішення).

Навчання на дослідницькій основі як вид навчання має такі ознаки: комплекс студентоцентрованих цілей навчання і викладання, які реалізуються через наукові дослідження; навчання студентів за допомогою постановки спеціальних завдань, які передбачають інтерпретацію експериментальних даних, кейси (завдання) для аналізу чи комплекс реальних життєвих ситуацій/проблем для вирішення/розв'язання; комплекс завдань, які містять конкретні інструкції, та які сприяють студентокерованому та консультаційному дослідженню (викладач є консультантом); управління навчальним процесом відбувається за допомогою постановки питань та проблем/практичних завдань; навчання, засноване на пошуковій новизні та її актуальності; студентоцентроване навчання, де викладач є фасилітатором. Зрозуміло, що ключовими елементами навчання на

дослідницькій основі є дослідницькі питання та проблемні ситуації, які передбачають їх експериментальну перевірку.

Відповідно до викладеного вище, варто зауважити, що ознаки навчання на дослідницькій основі є надзвичайно актуальними у зв'язку із сучасними аспектами реформації вищої освіти. Як вказано в ознаках навчання на дослідницькій основі, воно здатне надати вищій освіті того сучасного вигляду й відповідності кращим системам та практикам європейської та світової спільноти, надати можливість підготовки майбутнього фахівця в умовах практичного навчання, а не лише теоретичної підготовки.

Аналіз праць провідних європейських та світових науковців і практиків з питань характеристики системи навчання на дослідницькій основі дає підстави стверджувати, що такий вид навчання є ефективним для формування компетентного фахівця нового покоління. Ця проблема нині в Україні є як ніколи на часі, оскільки, стоячи вже багато років на порозі змін у системі освіти, Україна і досі не знайшла того вектору переходу від знанневої парадигми формування фахівця до практико орієнтованої, компетентнісної, відповідної сучасним європейським та світовим запитам суспільства.

Отже, розглянувши особливості діяльності та підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери, особливості навчання на дослідницькій основі, ми із впевненістю можемо стверджувати, що для ефективної підготовки професіонала нині особливої уваги набуває уміння активного застосування ІК-технологій та розвиток умінь у ефективного застосування ІК-технологій. Тобто постає питання про розроблення стандарту/структури ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери.

Для розроблення стандарту/структури ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери нами взято засадничі принципи Проекту ЮНЕСКО «Структура ІКТ-компетентності вчителів».

Рекомендована ЮНЕСКО Структура виходить із того, що вчителям недостатньо бути компетентними в галузі ІКТ і здатними навчати цього учнів. Учителі мають допомагати учням не просто навчатися з використанням ІКТ, а робити це творчо, розвивати співпрацю та вміння вирішувати проблеми, щоб у майбутньому стати ефективними громадянами та працівниками. Це тісно перегукується із діяльністю майбутнього фахівця соціальної сфери (соціального педагога, соціального працівника), тільки об'єктом діяльності тут стає не учень, а клієнт, а суб'єктом не вчитель, працівник соціальної сфери.

Структурі передбачено три різні підходи до навчання (три послідовні етапи розвитку фахівця соціальної сфери). Першим із них є підхід «**Технологічна грамотність**», за якого майбутні фахівці соціальної сфери навчаються використовувати ІКТ для ефективнішого навчання. Другий отримав назву «**Поглиблення знань**» і дає змогу набувати глибоких знань із фахових дисциплін та застосовувати їх до

вирішення складних проблем реального життя. Третій підхід, «Створення знань», забезпечує набуття студентами, майбутніми фахівцями, навичок створювати нові знання, необхідні для побудови більш гармонійного, досконалого та заможного суспільства.

Трансформуючи структуру ІКТ-компетентності вчителів у структуру ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери, основні її компоненти можемо представити так (див. Табл. 1).

Таблиця 1.

Структура ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери

	Технологічна грамотність	Поглиблення знань	Створення знань
Розуміння ролі ІКТ в освіті та професійній діяльності	Знання освітньої та соціальної політики	Розуміння освітньої та соціальної політики	Інновації в освітній та соціальній політиці
Навчальна програма та оцінювання	Базові компетентностей	Застосування компетентностей	Компетентності суспільства знань
Освітня та дослідницька діяльність	Використання технологій	Використання складних завдань	Самоосвіта
ІКТ	Базовий інструментарій	Складний інструментарій	Новітні технології
Підвищення кваліфікації	Грамотність у цифрових технологіях	Керування та спрямування	Фахівець соціальної сфери як зразок для наслідування

Така структура покликана донести роль ІКТ в освітній та соціальній реформі до відома фахівців соціальної сфери (нині практикуючих), а також до спеціалістів, які розробляють освітню політику та працюють у соціальній та освітній сфері й системі підвищення кваліфікації.

Стратегічною метою підходу «Технологічна грамотність» є набуття майбутніми фахівцями соціальної сфери, громадянами та працівниками здатності використовувати ІКТ для підтримки суспільного розвитку та підвищення ефективності економіки. З нею пов'язані й інші стратегічні цілі: підвищення рівня зайнятості населення, забезпечення усім громадянам доступу до високоякісних ресурсів та підвищення рівня грамотності та вмінь. Фахівці соціальної сфери мають усвідомлювати вказані цілі та вміння пов'язувати їх із відповідними компонентами програм освітньої реформи. Такий підхід обумовлює зміни у навчальній програмі, до якої мають бути включені заходи із вдосконалення та розширення вмінь, що становлять загальну технологічну грамотність, та розвиток навичок використання ІКТ у відповідному контексті навчання [2].

На ранніх етапах реалізації підходу «Технологічна грамотність» відповідні компетенції майбутніх фахівців соціальної сфери передбачають базові громадянські навички використання цифрових

технологій і вміння обирати й використовувати готове навчальне програмне забезпечення, ігри, тренувальне навчальне програмне забезпечення та веб-вміст у комп'ютерних класах або в обмежених комп'ютерних засобах звичайного класу з метою досягнення цілей стандартної програми, впровадження стратегій оцінювання, виконання модульних планів та методів дидактичного навчання. Також майбутні фахівці соціальної сфери повинні вміти застосовувати ІКТ для керування даними освітньої діяльності, суспільних активностей та підвищення своєї кваліфікації.

Метою підходу **«Поглиблення знань»** є розвинення здатності майбутніх фахівців соціальної сфери, клієнтів і працівників робити внесок у розвиток суспільства та економіки, шляхом застосування знань, отриманих під час вивчення фахових предметів, під час виконання складних високопріоритетних завдань, які постають у реальному житті, роботі та суспільних відносинах. Такі завдання можуть бути пов'язані з навколишнім середовищем, здоров'ям та вирішенням конфліктів. За такого підходу майбутні фахівці соціальної сфери повинні усвідомлювати стратегічні цілі й соціальні пріоритети та бути здатними визначати, розробляти й використовувати спеціальні навчальні та соціальні заходи для досягнення поставлених цілей і реалізації пріоритетів. Нерідко такий підхід вимагає внесення до навчальної програми змін, які відображають пріоритет розуміння перед охопленням матеріалу, та відповідної стратегії оцінювання, у якій основну увагу приділено розумінню завдань з реального життя. Під час оцінювання виконується аналіз здатності майбутніх фахівців соціальної сфери розв'язувати складні проблеми, а процедури оцінювання впроваджуються як складова навчального процесу. Педагогічні методики, пов'язані з таким підходом, передбачають навчання у співпраці, яке базується на виконанні поставлених завдань та реалізації проектів; студенти глибоко досліджують предмет і застосовують отримані знання, щоб знаходити відповіді на складні щоденні питання та вирішувати проблеми [2].

Метою підходу **«Створення знань»** є підвищення продуктивності через виховання студентів, клієнтів і працівників, які постійно беруть участь у створенні знань та інноваціях, користуються результатами цього процесу та навчаються протягом усього життя. За цього підходу майбутні фахівці соціальної сфери повинні не лише будувати власний освітній процес відповідно до цілей такої політики, а й брати участь у розробленні освітніх програм, спрямованих на їх досягнення. Освітня програма, яка реалізує такий підхід, має виходити за межі простого вивчення фахових дисциплін і включати освоєння навичок і вмінь суспільства знань, необхідних для створення нових знань. До них, зокрема, належать уміння вирішувати проблеми, взаємодіяти, співпрацювати, експериментувати, критично мислити та застосовувати творчі підходи. Такі вміння стають цілями навчальної програми та об'єктами нових методів оцінювання [2].

Створенню цього суспільства сприяє розмаїття мережевих пристроїв, цифрових ресурсів та електронних середовищ, які забезпечують технічну підтримку процесу створення знань та повсякчасного й повсюдного спільного навчання.

Кожному із визначених рівнів ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери притаманні певні знання та уміння. Зупинимось детальніше на їхньому описові.

Таблиця 2

**Знання та уміння, притаманні рівню
Технологічної грамотності**

Вид діяльності	Знання та розуміння, вміння та здатності, формування суджень
Розуміння ролі ІКТ в освіті та професійній діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - обізнаність із документами щодо освітньої діяльності у галузі ІКТ; - розуміння впливу різних підходів до інформатизації освіти на учасників освітнього процесу; - здатність описати загальну мету інформатизації діяльності у соціальній сфері; - здатність описати загальні принципи використання ІКТ у власній діяльності; - уміння аналізувати перепони, які виникають у під час використання ІКТ у власній діяльності; - здатність усвідомлювати правові норми стосовно захисту інформаційних ресурсів як інтелектуальної власності; - здатність описати освітні результати, які будуть отримані у процесі ІКТ-освіти
Навчальна програма та оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> - здатність використовувати ІК-технології в освітній та професійній діяльності; - розуміти основи соціальної політики у галузі розвитку ІК-технологій; - розуміння економічних основ застосування ІК-технологій у соціальній сфері; - дотримання етичних основ застосування ІК-технологій у соціальній сфері; - розуміння соціально-психологічних особливостей різних груп клієнтів при застосуванні ІК-технологій; - здатність здійснювати менеджмент у соціальній сфері засобами ІКТ
Освітня та дослідницька діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - знання ключових понять та процесів своєї предметної галузі; - розуміння впливу ІКТ на навчання та підвищення мотивації до навчання; - прогнозування передбачуваних результатів використання ІКТ у навчальній та дослідницькій діяльності; - дотримання законодавства та авторських прав при застосуванні ІКТ у навчальній та дослідницькій діяльності; - знання та дотримання положень про захист авторських прав при публікації чи використанні е-контенту; - уміння визначати ефективність Ікт при досягненні освітніх та професійних цілей; - здатність використовувати електронні словники, енциклопедії, посібники, бази даних тощо; - створення документів із текстовими, графічними та табличними даними для забезпечення освітньої діяльності та

	<p>роботи у сфері соціальних послуг;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибір відповідних ІКТ для моніторингу та поширення інформації про роботу із різними категоріями та групами клієнтів; - використання різного презентаційного програмного забезпечення, відеофільмів, анімацій та комп'ютерних моделей для підтримки освітнього процесу та ефективності роботи із різними категоріями та групами клієнтів; - використання сервісів та ресурсів Інтернет для здійснення освітньої та дослідницької діяльності; - використання поштових сервісів; - володіння методикою соціологічного дослідження та методами статистики із застосуванням ІК-технологій; - вміння проводити оцінку потреб особи та сім'ї із застосуванням ІК-технологій; - знання загальних принципів роботи репозитаріїв, науково метричних баз даних, електронних бібліотек, електронних журналів та вміння їх використовувати; - знання правил та структури написання статті про результати власних досліджень та особливостей їх презентації на різних конференціях, публікації у вітчизняних та зарубіжних виданнях тощо
ІКТ	<ul style="list-style-type: none"> - базові знання апаратури комп'ютера та комп'ютерних мереж, їх використання (уявлення про апаратне й програмне забезпечення комп'ютера; розуміння таких понять як зберігання даних і пам'ять; знання, що таке комп'ютерні мережі та їх застосування; спроможність навести приклади застосування комп'ютерів у повсякденному житті; знання вимог техніки безпеки і факторів можливого шкідливого впливу комп'ютера на здоров'я людини); - знання загальних принципів роботи різних операційних систем та вміння працювати на комп'ютерах, що працюють під управлінням різних операційних систем: запуск комп'ютера для роботи, робота з довідковою системою; - знання загальних принципів роботи з інтернет-сервісами та вміння їх використовувати для комунікації, співпраці, пошуку, організації діяльності та публікації результатів суспільної та наукової діяльності; - розуміння базових принципів безпечної роботи в мережі Інтернет та захисту даних; - уміння використовувати основні операції із папками, файлами: створення, видалення, копіювання, редагування, перейменування, відновлення; - уміння опрацьовувати дані в середовищах: текстового процесора, табличного процесора, карт-знань; - уміння працювати з антивірусними програмами
Підвищення кваліфікації	<ul style="list-style-type: none"> - вміння здійснювати та планувати професійний саморозвиток засобами ІК-технологій; - розуміння переваг використання ІКТ для підвищення якості та ефективності власної освітньої та дослідницької діяльності; - знання можливостей, переваг та недоліків застосування ІКТ у процесі підвищення власної кваліфікації; - використання ІКТ для комунікації із клієнтами, зовнішніми експертами та колегами з міжнародних соціальних, освітніх та

	<p>наукових установ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання ІКТ для пошуку, організації, аналізу, інтеграції та оцінки відомостей, необхідних для професійного розвитку; - уміння здійснювати он-лайн підвищення кваліфікації, в тому числі за допомогою відкритих дистанційних курсів
--	---

Таблиця 3.

**Знання та уміння, притаманні рівню
Поглиблення знань**

Вид діяльності	Знання та розуміння, вміння та здатності, формування суджень
Розуміння ролі ІКТ в освіті та професійній діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення переваг інформатизації освіти; - знання інноваційних (педагогічних, інформаційних та соціальних) технологій та вміння їх застосовувати у власній освітній, дослідницькій та професійній діяльності; - розуміння впливу сучасних технологій на ринок праці та зміни вимог до рівня професійно-педагогічної та соціальної готовності випускника; - розуміння поняття неформальної освіти та можливостей її використання у самоосвіті та професійній діяльності; - здатність пояснити та проаналізувати принципи використання ІКТ у власній освітній та дослідницькій діяльності; - вміння аналізувати перепони, які виникають під час застосування ІКТ у власній освітній та дослідницькій діяльності та здатність знаходити ефективні шляхи їх вирішення; - участь у групових освітніх та соціальних ініціативах регіонального та національного рівнів
Навчальна програма та оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> - здатність планувати систему оціни потреб соціальних груп засобами ІК-технологій; - здатність до аналізу сучасної соціальної політики та використання ІКТ для планування різних соціальних ініціатив; - уміння ефективно планувати економічну складову застосування ІК-технологій у соціальній сфері; - здатність до застосування етичних основ роботи із різними групами клієнтів з використанням ІК-технологій у соціальній сфері; - вміння застосовувати ІКТ при дослідженні психічних явищ у процесі взаємодії людей у великих та малих групах; - володіння ІКТ інструментами оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості та соціального оточення
Освітня та дослідницька діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - знання методології впровадження інноваційних соціальних та інформаційних технологій, розроблення соціальних проектів із застосування ІКТ; - розуміння індивідуально-особистісної траєкторії розвитку на основі використанні ІКТ; - ефективне та системне використання ІКТ у освітній та дослідницькій діяльності; - знання особливостей використання ІКТ для групової роботи; - застосування методів інтерактивної соціальної взаємодії на основі використання ІКТ; - використання освітніх сайтів для організації та проведення

	<p>соціальних досліджень;</p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння аналізувати та описувати соціальні проблеми (у своїй власній й професійній діяльності), пов'язані із особливостями використання ІКТ; - аналіз ефективності використання ІКТ під час проведення соціальних досліджень та здійснення власної освітньо-дослідницької діяльності; - усвідомлення необхідності використання електронних засобів наукової комунікації: репозиторіїв, електронних бібліотек та журналів відкритого доступу, а також вебінарів та онлайн-конференцій; - представлення результатів власної наукової діяльності на основі використанні ІКТ: публікація статей в репозиторіях, участь в онлайн-конференціях, публікація у фахових електронних журналах
ІКТ	<ul style="list-style-type: none"> - використання ІКТ для розвитку критичного мислення, творчості, вміння вирішувати проблеми, приймати рішення, здобуття знань своєї галузі, співпраці, пошуку інформації та публікації результатів своїх досліджень; - використання програмних засобів візуалізації даних; - використання ІКТ для створення дидактичних матеріалів, освітніх ресурсів; - використання ІКТ для спільної роботи із колегами, клієнтами
Підвищення кваліфікації	<ul style="list-style-type: none"> - знання критеріїв оцінювання відкритих електронних освітніх ресурсів; - знання етичних норм спілкування в Інтернеті та їх дотримання в електронній комунікації; - уміння знаходити та використовувати електронні ресурси для власного професійного саморозвитку; - уміння співпрацювати в мережі Інтернет для власного професійного розвитку; - уміння аналізувати та узагальнювати дані щодо переваг та недоліків спільної роботи засобами ІКТ з метою надання різних соціальних послуг; - уміння знаходити та проектувати різні інноваційні методи та форми підвищення якості результатів надання соціальних послуг різним групам клієнтів засобами ІКТ

Таблиця 4.

Знання та уміння, притаманні рівню

Створення знань

Вид діяльності	Знання та розуміння, вміння та здатності, формування суджень
Розуміння ролі ІКТ в освіті та професійній діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - знання успішних стратегій надання соціальних послуг різним групам клієнтів з використанням ІКТ; - участь у колективних соціальних ініціативах для поширення інформації про ефективність використання ІКТ у сфері надання соціальних послуг різним групам клієнтів; - розроблення та впровадження ефективних стратегій надання соціальних послуг різним групам клієнтів з використанням ІКТ
Навчальна програма та оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> - знання методології формування навичок XXI століття на основі використання ІКТ у сфері надання соціальних послуг різним групам клієнтів; - створення власних професійних сайтів, блогів з метою

	надання соціальних послуг різним групам клієнтів; - соціальна підтримка, надання соціальних послуг та оцінювання потреб різних груп клієнтів з допомогою ІКТ
Освітня та дослідницька діяльність	- налагодження комунікації, створення соціальних співтовариств та мереж; - опис досвіду у форматі, що дозволяє отримати відомості щодо інноваційних ідей та способів зміни соціальних практик з використанням ІКТ; - заходи та діяльність щодо проектування та конструювання спільноти практиків для адаптації досвіду та його впровадження у масову практику; - консультування суб'єктів інноваційного досвіду, надання їм методичної допомоги у технологізації соціального супроводу різних груп клієнтів
ІКТ	- знання особливостей роботи із сервісами Веб 2.0, Веб 3.0; - розроблення і впровадження різних соціальних проєктів із використанням ІКТ; - розроблення і проведення телекомунікаційних соціальних проєктів; - представлення результатів соціальних проєктів, соціальних досліджень у вигляді діаграм та графіків; - створення та постійна підтримка власного блогу, вікі-сторінки, персонального освітньо-соціально-консультаційного середовища
Підвищення кваліфікації	- участь у міжнародних дистанційних курсах підвищення кваліфікації, проєктах щодо підвищення кваліфікації; - використання мережі Інтернет для пошуку професійних курсів у соціально-педагогічній галузі; - участь у міжнародних відкритих курсах; - розроблення і проведення тренінгових програм для активізації використання ІКТ у сфері надання соціальних послуг різним групам клієнтів

Звісно, розроблення стандарту ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в Україні, особливо із застосуванням системи навчання на дослідницькій основі, вимагає подальшого розроблення конкретних інструментів оцінювання діяльності. Подальший розвиток проблеми дослідження вбачаємо у розробленні саме інструментів оцінювання, які допоможуть вивчити питання ефективності формування ІКТ-компетентності майбутнього фахівця соціальної сфери в Україні у процесі спеціально організованого освітнього процесу – у системі навчання на дослідницькій основі.

Список використаної літератури

1. 10 ключових навичок до 2020-го [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.eduget.com/news/10_klyuchovix_navichok. **2. Структура ІКТ-компетентності вчителів.** Рекомендації ЮНЕСКО. Версія 2.0. – 2011. – 100 с. **3. Веретенко Т. Г.** Вступ до спеціальності: соціальна педагогіка. Модуль 2 : навч. посіб. / Т. Г. Веретенко, О. М. Денисюк. – К. : Київ. ун-т

- імені Бориса Грінченка, 2011. – 124 с. **4. Вступ** до спеціальності: соціальна робота. Модуль 2 : навч. посіб. / Тимошенко Н. Є. – К. : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 264 с. **5. Спеціальність** 8.040202 «Соціальна робота» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vmurol.com.ua>. **6. Васюта О. І.** Вимоги до освітнього стандарту з соціальної роботи згідно Національної рамки кваліфікацій [Електронний ресурс] / О. І. Васюта. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchdpu/ped/2012_97. **7. Wildt J.** (2010). ‘Forschendes Lernen: Wie und Warum?’, Presentation at Leibniz University Hannover, 13. October 2011, available online at: http://www.zel.uni-hannover.de/fileadmin/institut/pdf/Forschendes_Lernen_Leibniz_University_Hannover_Prof._Dr._Dr._Wildt_13.10.2011.pdf. **8. Ludwig J.** (2011). *Forschungsbasierte Lehre als Lehre im Format der Forschung*, available online at: <http://www.sq-brandenburg.de/files/bbhd03.pdf>. **9. Aditomo A.,** Goodyear P., Bliuc A.-M., Ellis R. A. (2013). Inquiry-based learning in higher education: principal forms, educational objectives, and disciplinary variations. *Studies in Higher Education*, 38, 1239-1258. doi: 10.1080/03075079.2011.616584. **10. Батечко Н. Г.** Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. : 13.00.04 – «теорія і методика професійної освіти» / Н. Г. Батечко. – К., 2016. – 44 с. **11. Федірчик Т. Д.** Теоретико-методичні засади розвитку педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи в процесі науково-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : спец. : 13.00.04 / Тетяна Дмитрівна Федірчик ; Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2016. – 452с. **12. Прийма С. М.** Теоретико-методологічні засади проектування і функціонування системи відкритої освіти дорослих в Україні : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Сергій Миколайович Прийма ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2015. – 488с. **13. Бондаренко Н. О.** Педагогічні умови науково-дослідницької підготовки магістрів соціальної педагогіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. : 13.00.04 – «теорія і методика професійної освіти» / Н. О. Бондаренко. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с. **14. Луценко І. В.** Формування дослідницької культури майбутніх учителів у діяльності студентського наукового товариства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. : 13.00.04 – «теорія і методика професійної освіти» / І. В. Луценко. – Луганськ, 2011. – 20 с. **15. Прошкін В. В.** Сутнісні характеристики інтеграції науково-дослідної й навчальної роботи в університетській підготовці майбутніх учителів / В. В. Прошкін // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – №22 (257). – Ч. VI. – 2012. – С. 77–83. **16. Prince M. J., & Felder, R. M.** (2006). Inductive teaching and learning methods: Definitions, comparisons, and research bases. *Journal of Engineering Education*, 95, no 2, P. 123–138. **17. Mills J. E. & Treagust D. F.** (2003). Engineering education – Is problem-

based or project-based learning the answer? *Australasian Journal of Engineering Education*, available at: http://www.aeee.com.au/journal/2003mills_treagust03.pdf. **18. Ifenthaler D. & Gosper M.** (2014). Research-based learning: connecting research and instructions. *Curriculum Models for the 21st Century: Using Learning technologies in Higher Education*, 73-89. doi: 10.1007/978-1-4614-73-66-4_5. **19. Levy P. & Petrulis R.** (2012). How do first year university students experience inquiry and research, and what are the implications for the practice of inquiry-based learning? *Studies in Higher Education*, 37 (1), P. 85–101.

Павлюк Р. О., Лях Т. Л., Клішевич Н. А. Підходи до розроблення стандарту ІКТ-компетентності у системі підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери на дослідницькій основі в Україні

Стаття присвячена вивченню особливостей застосування рекомендацій проекту ЮНЕСКО «Структура ІКТ-компетентності вчителів» у системі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Авторами на основі опрацювання основних концепцій та підходів до визначення принципів компетентнісного підходу у навчанні сформульовано ключові підходи до побудови стандарту ІКТ-компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. Обґрунтовано теоретичну складову побудову процесу підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на дослідницькій основі шляхом розроблення принципів, методів, характеристик, ключових підходів та основних видів такої підготовки. Проведено паралелі та взаємозв'язки між системою підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери на дослідницькій основі та особливостями розвитку ІКТ-компетентності на основі включення у професійну підготовку основних принципів розробленого стандарту.

Ключові слова: стандарт ІКТ-компетентності, професійна підготовка.

Павлюк Р. А., Лях Т. Л., Клишевич Н. А. Подходы к разработке стандарта ИКТ-компетентности в системе подготовки будущего специалиста социальной сферы на исследовательской основе в Украине

Статья посвящена изучению особенностей применения рекомендаций проекта ЮНЕСКО «Структура ИКТ-компетентности учителей» в системе подготовки будущих специалистов социальной сферы. Авторами на основе обработки основных концепций и подходов к определению принципов компетентностного подхода в обучении сформулировано ключевые подходы к построению стандарта ИКТ-компетентности будущих специалистов социальной сферы. Обоснованно теоретическую составляющую построение процесса подготовки будущих специалистов социальной сферы на исследовательской основе путем разработки принципов, методов, характеристик, ключевых подходов и основных видов такой подготовки. Проведены параллели и взаимосвязи между системой подготовки будущих специалистов социальной сферы

на исследовательской основе и особенностями развития ИКТ-компетентности на основе включения в профессиональную подготовку основных принципов разработанного стандарта.

Ключевые слова: ИКТ-компетентность, профессиональная подготовка.

Pavliuk R., Liakh T., Klishevych N. Approaches to ICT-Competence Standard's Development in the Research-Based Training System of the Future Specialist of the Social Sphere in Ukraine

The article is devoted to the study of the peculiarities of applying the recommendations of the UNESCO project "The Structure of ICT Competence of Teachers" in the system of preparation of future specialists of the social sphere. The authors formulate the key approaches to building of the standard of ICT competence of future specialists of the social sphere on the basis of elaboration of the basic concepts and approaches to the definition of the principles of a competent approach in education. The theoretical component of the construction educational process of the future specialists of the social sphere on the basis of research-based training principles is substantiated by developing principles, methods, characteristics, key approaches and the main types of such training. The parallels and interrelations between the training system for future specialists in the social sphere on the research-based training principles and the peculiarities of the development of ICT competencies are based on the inclusion into the professional training of the basic principles of the developed standard.

Key words: ICT competence, professional training.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Безпалько О. В.

УДК 378.1:378.4+140.8

І. Ю. Регейло

ЦІННІСНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Сучасний глобалізований світ та потреби суспільства знань висувають нові вимоги до цінностей особистості. В умовах імплементації Закону України «Про освіту» (2017 р.) особливі функції покладаються на науково-педагогічного працівника, зокрема на якість викладання, та постає необхідність щодо перегляду його професійних компетентностей і насамперед, цінностей, що є стратегічним орієнтиром у діяльності особистості загалом.